

نفت و گاز

نعمتی در چنبره سیاست

مریم خزاعی - اردیبهشت ۱۴۰۳

انجمن سازندگان تجهیزات صنعتی ایران

- یکی از بخش‌های مهم در اقتصاد کشور، بخش استخراج نفت و گاز و پالایش نفت است که طی سال‌های اخیر با تحولات گوناگونی در رابطه با ایفای نقش و میزان اثرگذاری در کل تولید ناخالص داخلی مواجه شده است. یکی از محرک‌های رشد ارزش افزوده در این بخش، سرمایه‌گذاری است. در این گزارش، نقش بخش نفت و گاز در اقتصاد از منظر تولید ارزش افزوده با نگاهی به وضعیت سرمایه‌گذاری در این بخش، بررسی و مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفته است.
- به طور خلاصه بخش نفت و گاز از حیث تولید ارزش افزوده و نقش‌آفرینی در اقتصاد کشور و همچنین از منظر روند نزولی رشد موجودی سرمایه به ویژه در حوزه ماشین‌آلات توجه بیشتری را از ناحیه سیاست‌گذاری با تاکید بر اعمال رویکرد سپردن امور تصدی‌گری و مدیریت بنگاه‌ها به بخش خصوصی می‌طلبد.

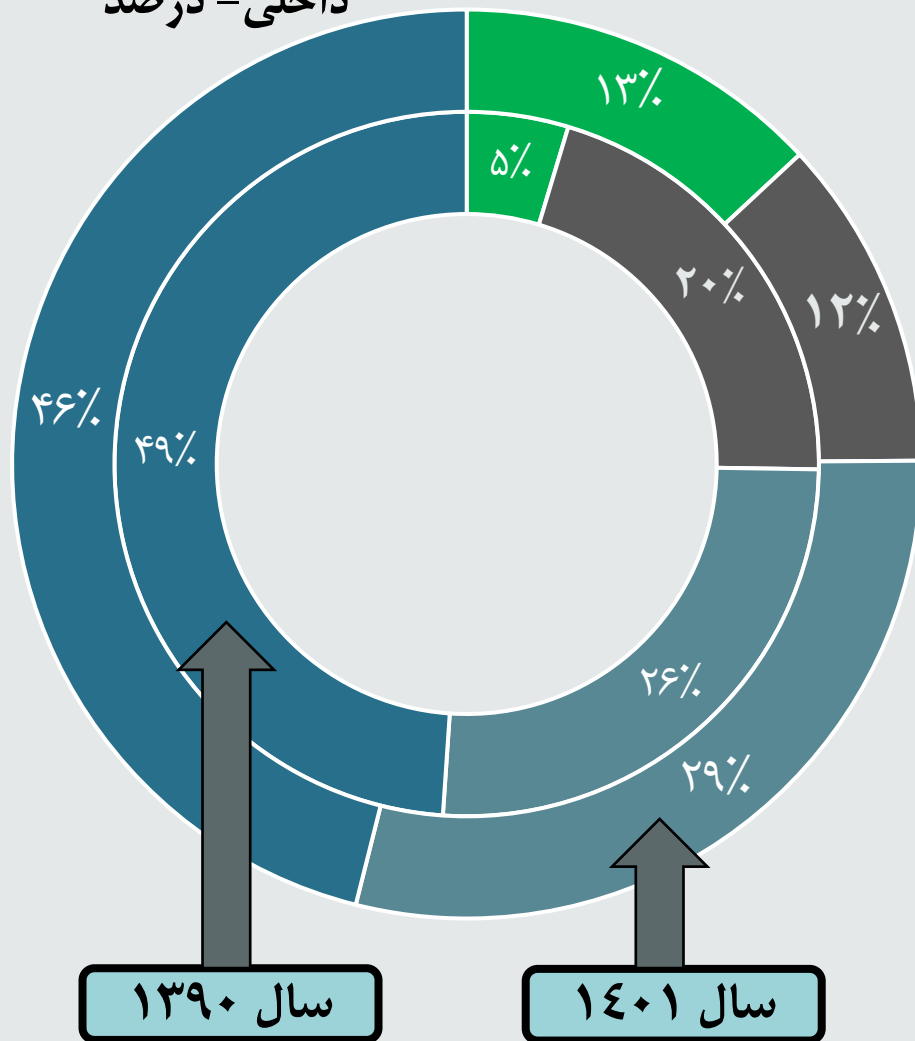
ترکیب فعالیت‌های اصلی اقتصاد کشور - سهم در تولید ناخالص داخلی - درصد

کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری

نفت و گاز

گروه صنایع و معادن

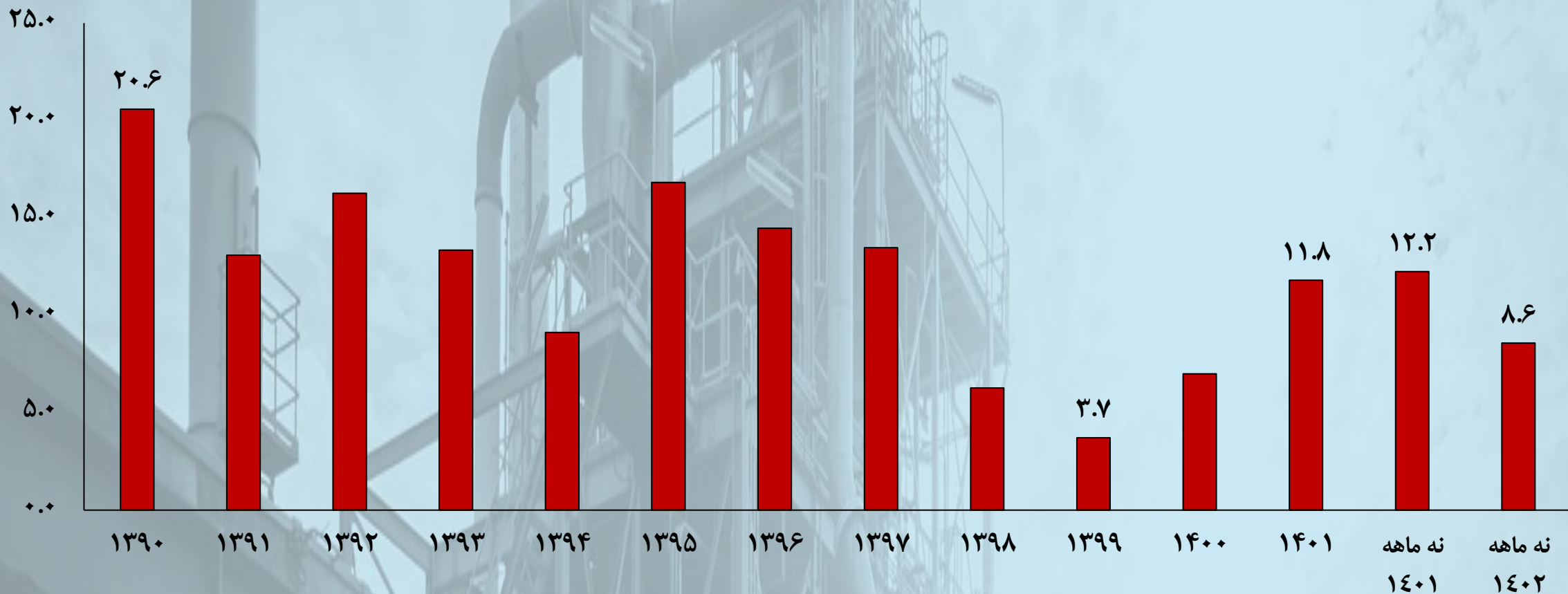
گروه خدمات

اقتصاد کشور از چهاربخش اصلی شامل بخش کشاورزی، جنگلداری و ماهی‌گیری، بخش استخراج نفت، گاز و پالایش نفت، بخش صنایع و معادن و بخش خدمات تشکیل شده است. ترکیب بخش‌های مزبور در تولید ناخالص داخلی کشور طی دو مقطع ۱۳۹۰ و ۱۴۰۱ حاکی از دو تغییر بارز است؛ افزایش سهم بخش کشاورزی و در مقابل کاهش سهم بخش نفت و گاز در اقتصاد که اعمال و تشدید تحریم‌ها طی دهه ۱۳۹۰ را می‌توان به عنوان یکی از دلایل بیرونی مهم کاهش نقش نفت و گاز در اقتصاد کشور عنوان کرد. سهم بخش نفت و گاز در تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۰ حدود ۲۰ درصد بوده که در سال ۱۴۰۱ با ۸ واحد درصد افت به ۱۲ درصد رسیده است.

در این میان سهم بخش خدمات و بخش صنایع و معادن نیز به ترتیب با کاهش و افزایش سه واحد درصدی در سهم طی بازه زمانی مورد بررسی، همراه بوده‌اند.

روند تغییر سهم بخش استخراج نفت، گاز و پالایش نفت از تولید ناخالص داخلی - درصد

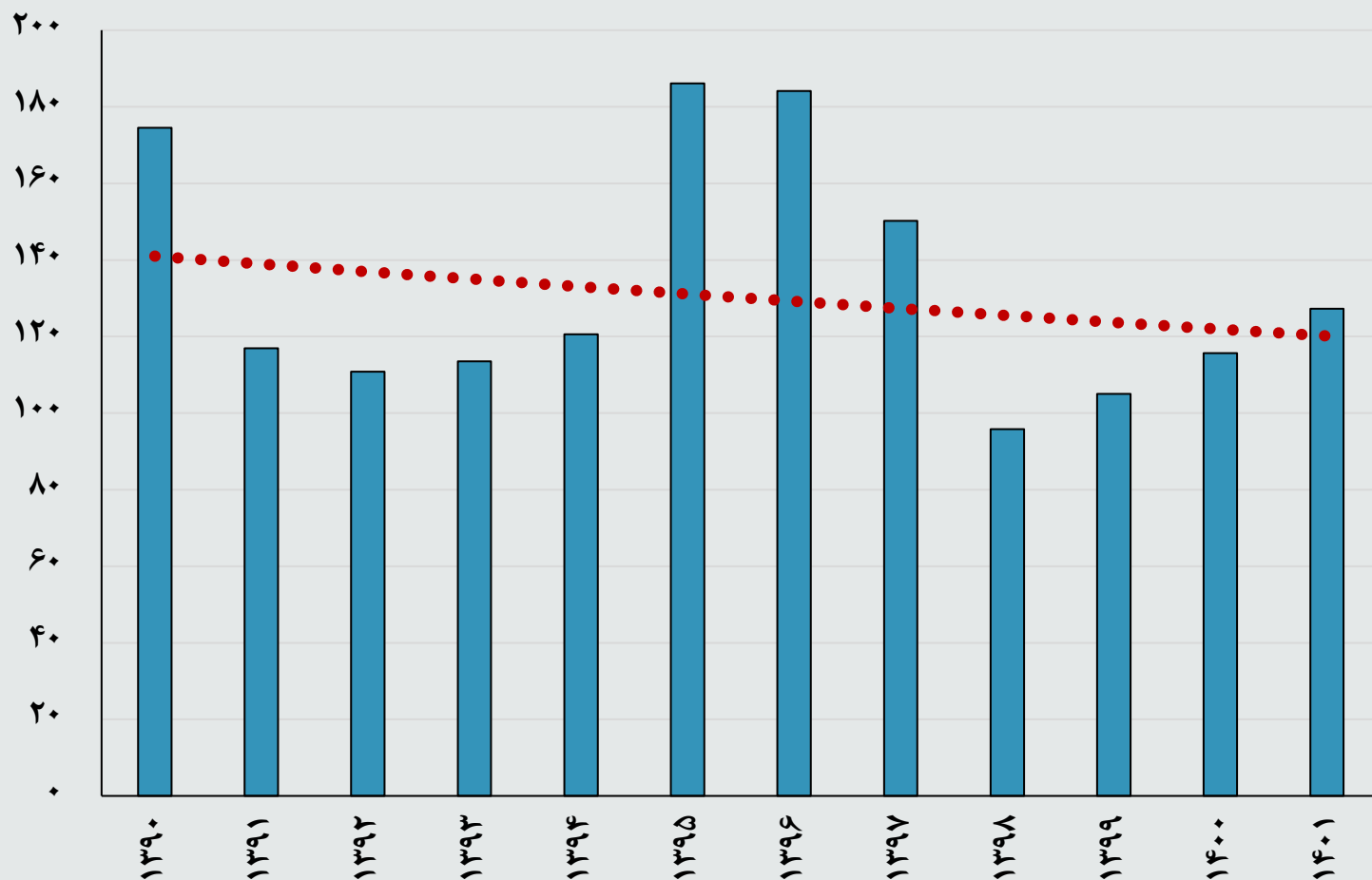

کاهش سهم نفت در اقتصاد کشور

ارزش افزوده سالانه بخش نفت و گاز به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵-

هزارمیلیارد تومان

- اگرچه ارزش افزوده واقعی بخش نفت و گاز طی دهه اخیر با نشیب و فرازهایی روبرو بوده ولی روند عمومی آن طی بازه زمانی ۱۳۹۰ الی ۱۴۰۱، نزولی است و از ۱۷۴ هزارمیلیاردتومان در سال ۱۳۹۰ به حدود ۱۲۷ هزارمیلیاردتومان در سال ۱۴۰۱ رسیده است به نحوی که متوسط رشد سالانه ارزش افزوده این صنعت به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ طی بازه زمانی مزبور منفی ۲.۸ درصد است.

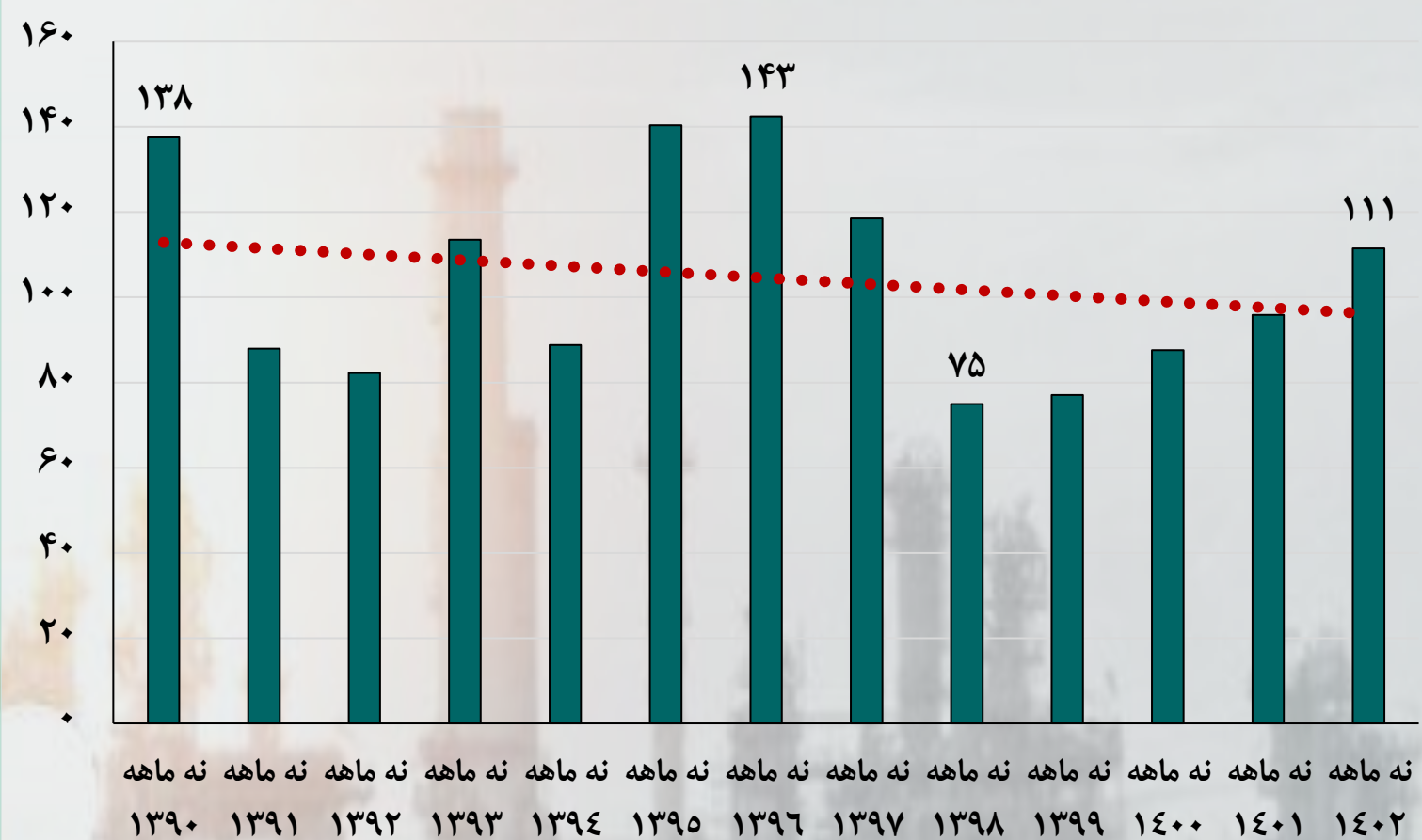
- ارزش افزوده واقعی بخش نفت و گاز در سال ۱۳۹۸ با افت شدید ۳۶ درصدی مواجه شد که با وجود معکوس شدن روند نزولی رشد ارزش افزوده این بخش از سال ۱۳۹۹ تا سال ۱۴۰۱، هنوز سطح تولید این بخش به ارقام سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ نرسیده است.

روند عمومی نزولی ارزش افزوده واقعی سالانه بخش نفت و گاز، برای مقاطع نه ماهه هر سال نیز صادق است. بررسی بازه‌های زمانی نه ماهه طی سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۴۰۲ نشان می‌دهد که روند عمومی نفت و گاز مربوط به نه ماهه ۱۳۹۶ و کمترین رقم نیز مربوط به نه ماهه ۱۳۹۸ است.

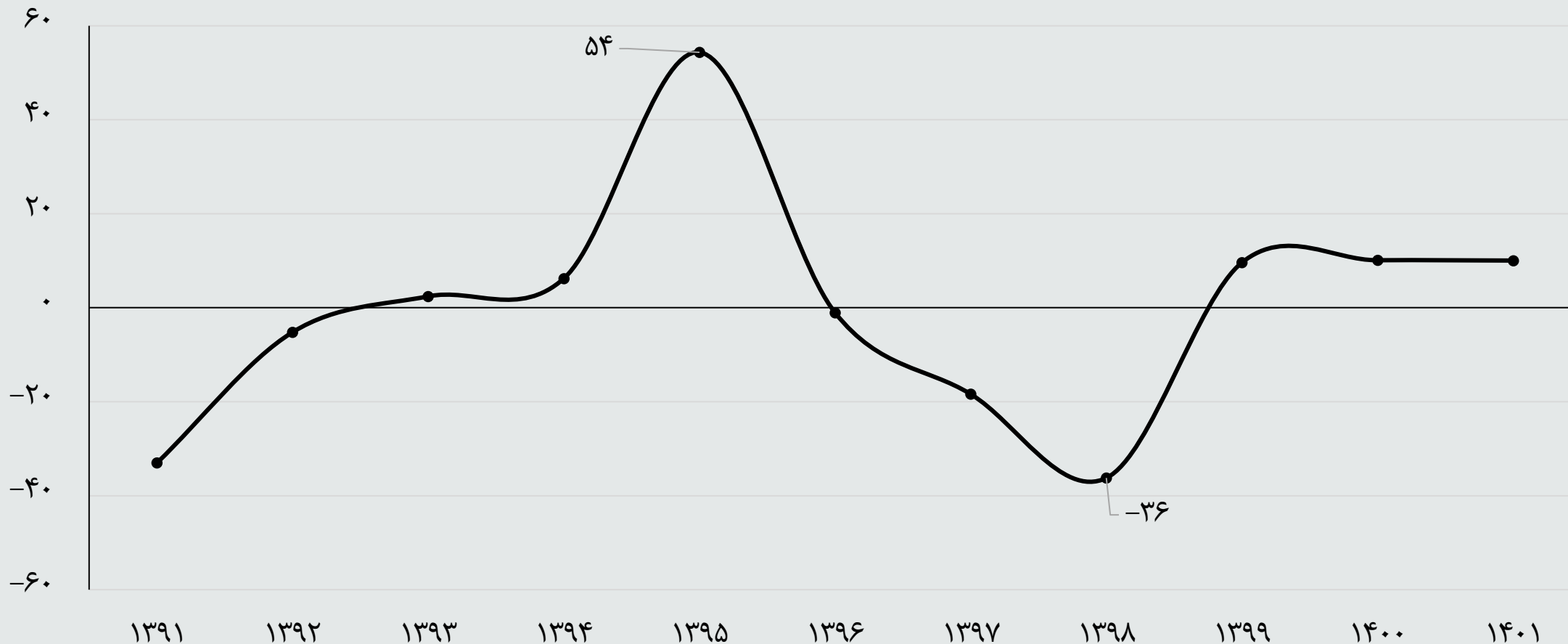
طی چهارسال اخیر شاهد روند افزایشی در ارزش افزوده واقعی بخش نفت و گاز هستیم و با وجود بهبود سرعت رشد و رسیدن به نرخ رشد ۱۶ درصد در نه ماهه ۱۴۰۲ نسبت به مدت مشابه سال قبل از آن، ولی همچنان فاصله قابل توجهی میان ارزش افزوده نه ماهه ۱۴۰۲ با رقم مشابه برای نه ماهه ۱۳۹۶ و نه ماهه ۱۳۹۰ وجود دارد.

ارزش افزوده نه ماهه بخش نفت و گاز به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ -
هزارمیلیارد تومان

نرخ رشد ارزش افزوده بخش نفت و گاز به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ - درصد

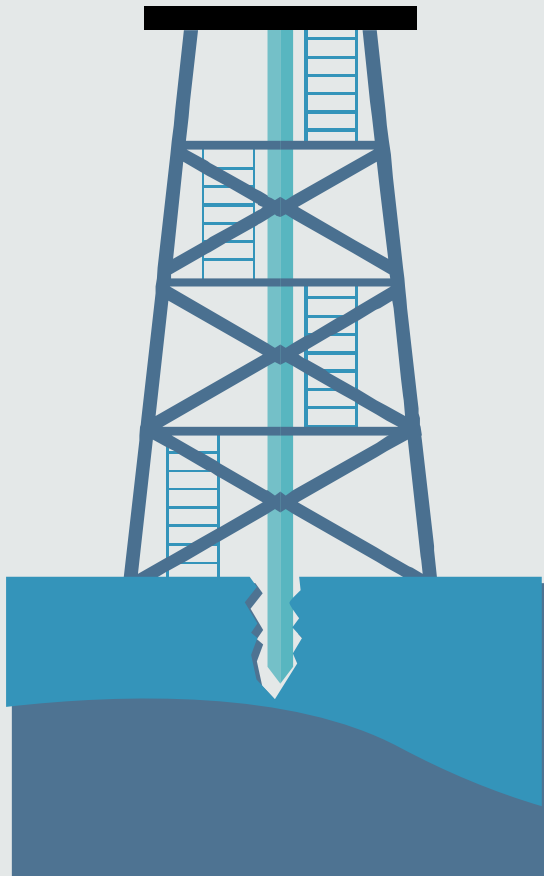
نوسانات شدید در روند رشد؛ ۶ سال رشد مثبت و ۵ سال رشد منفی بخش نفت و گاز

- یکی از متغیرهای اقتصادی مهم در ارزیابی وضعیت سرمایه‌گذاری در یک اقتصاد، متغیر موجودی سرمایه است. موجودی سرمایه عبارت است از مجموعه کالاهای سرمایه‌ای و دارائی‌های غیرمالی تولید شده در یک کشور که تحت عنوان ارقام تشکیل سرمایه ثابت ناخالص قابل اندازه‌گیری بوده و در فرایند تولید کالاهای و خدمات و ایجاد درآمد نقش دارند. بنا به تعریف نظام استاندارد حساب‌های ملی، موجودی سرمایه، خالص ارقام تجمعی تشکیل سرمایه با توجه به طول عمر مفید آنها است.

- موجودی سرمایه خالص به مجموع ارزش دفتری کلیه دارایی‌های ثابت در حال استفاده اطلاق می‌شود، که به عنوان تفاوت بین موجودی سرمایه ناخالص و مصرف سرمایه ثابت (استهلاک) نیز عنوان می‌شود. به عبارتی دیگر موجودی سرمایه از تفاضل مجموع موجودی قبلی سرمایه با سرمایه‌گذاری جدید در هر سال، از استهلاک به دست می‌آید.

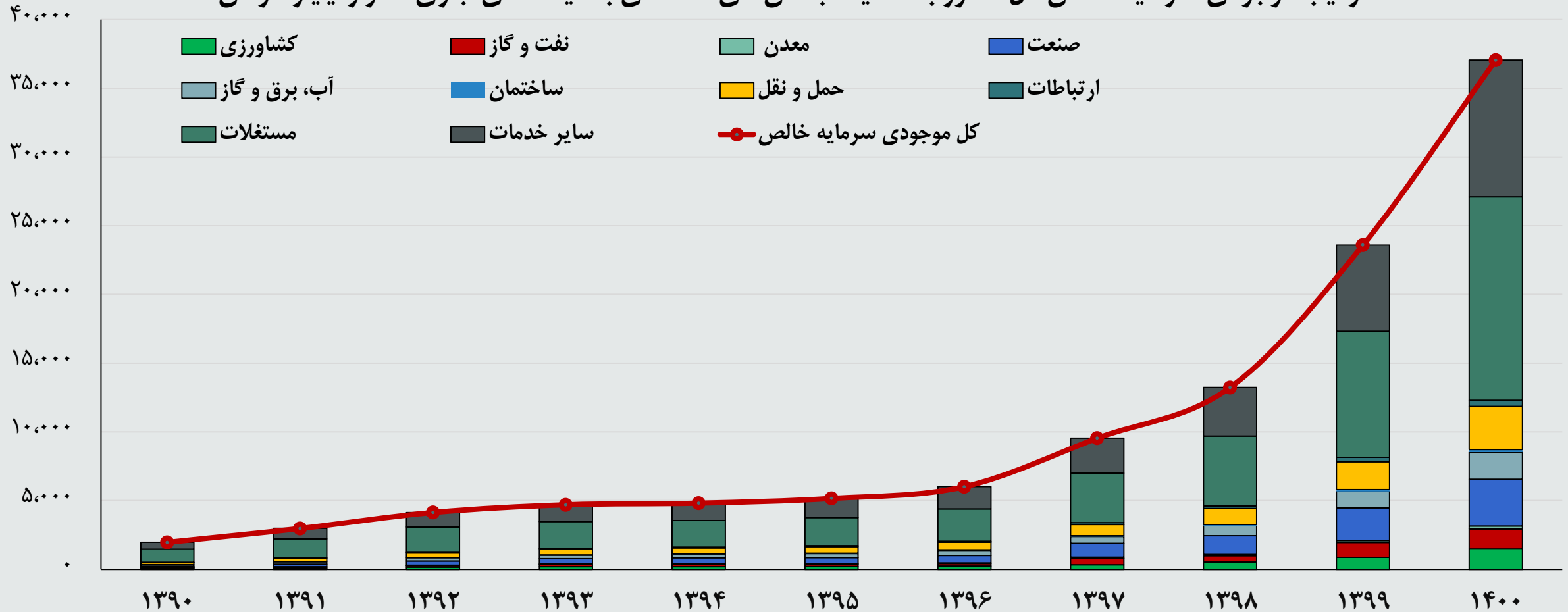
- دو جزء اصلی موجودی سرمایه، موجودی سرمایه ماشین‌آلات و موجودی سرمایه ساختمان هستند. مشابه سایر متغیرهای ارزشی اقتصادی، موجودی سرمایه نیز در قالب متغیرهای اسمی (به قیمت‌های جاری) و واقعی (به قیمت‌های ثابت) محاسبه می‌شوند.

ترکیب موجودی سرمایه خالص کل کشور به تفکیک بخش‌های اقتصادی به قیمت‌های جاری - هزار میلیارد تومان

متوسط سهم ۳.۴ درصدی بخش نفت و گاز از کل موجودی سرمایه کشور طی بازه زمانی ۱۳۹۰ الی ۱۴۰۰

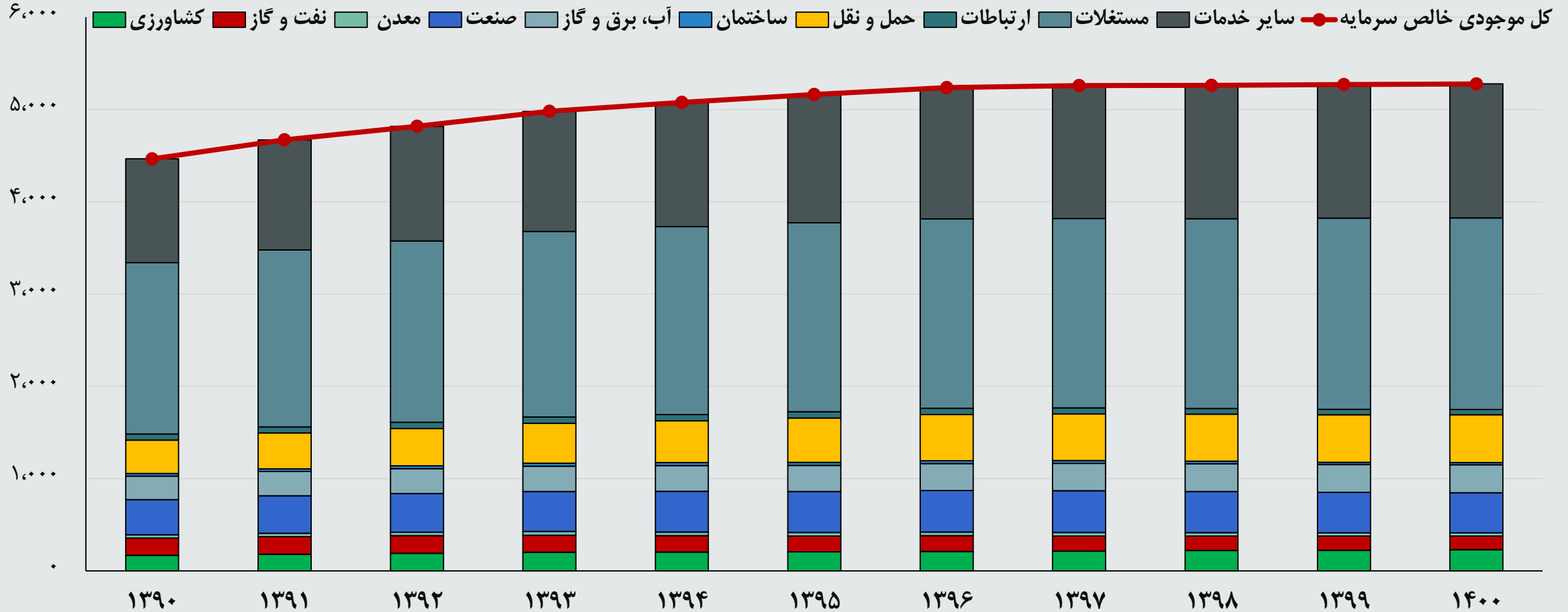
ترکیب موجودی خالص سرمایه در حوزه ماشین‌آلات در سال ۱۴۰۰ - سهم درصد

رتبه هفتم بخش نفت و گاز در موجودی سرمایه ماشین‌آلات در کشور

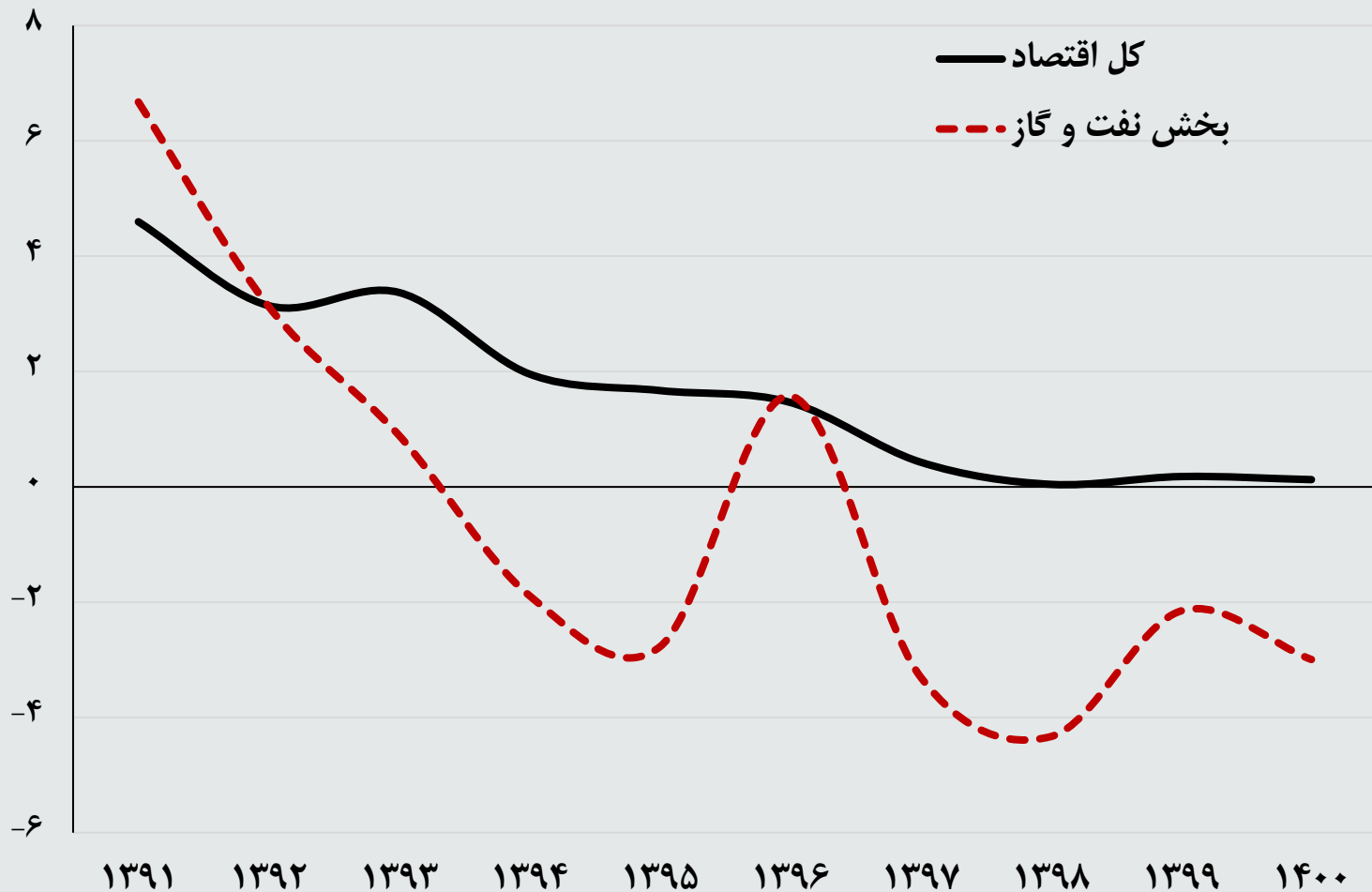
ترکیب موجودی سرمایه خالص کل به تفکیک بخش‌های اقتصادی به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ - هزار میلیارد تومان

توقف روند افزایش سرمایه‌گذاری در اکثر بخش‌های اقتصادی به ویژه بخش نفت و گاز

نرخ رشد کل موجودی سرمایه خالص در کل اقتصاد و در بخش نفت و گاز به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ - درصد

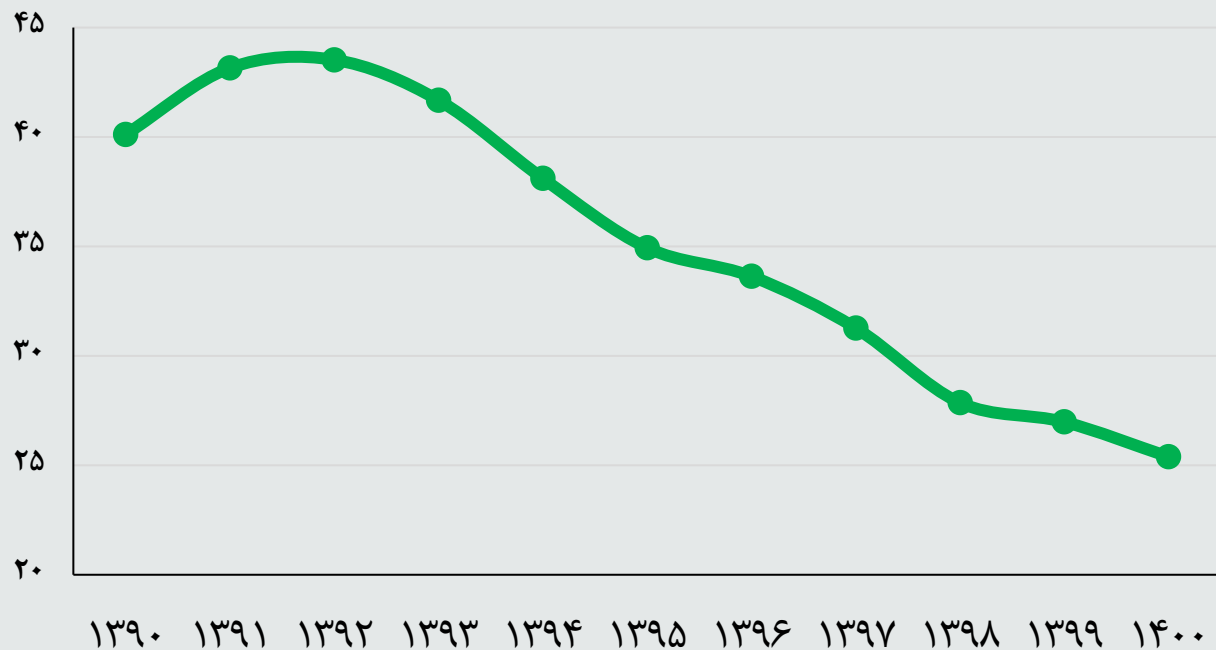

روند نرخ رشد موجودی سرمایه خالص در کل اقتصاد طی دهه منتهی به ۱۴۰۰ روند نزولی دارا بوده به نحوی که نرخ رشد آن از حدود ۳ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۰.۱ درصد در سال ۱۴۰۰ افت داشته است. عامل اصلی اثرگذار بر روند مزبور افت سرعت رشد سرمایه‌گذاری و در نتیجه بیشی گرفتن استهلاک سرمایه ثابت از سرمایه‌گذاری است.

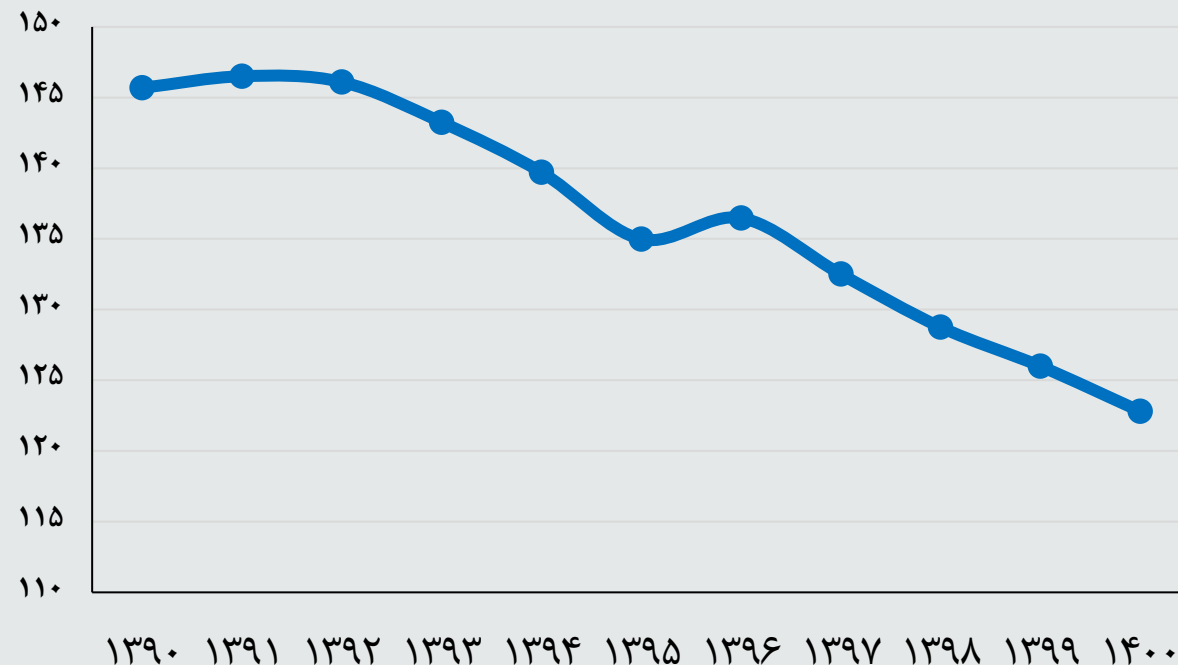
روند رشد موجودی سرمایه برای بخش نفت و گاز وضعیت به مراتب وخیم‌تری نسبت به کل اقتصاد دارد و تقریباً از سال ۱۳۹۴ رشد موجودی سرمایه در این بخش منفی شده و با استثنای سال ۱۳۹۶، تا سال ۱۴۰۰ همچنان روند رشد موجودی سرمایه در بخش نفت و گاز کشور نزولی باقی مانده است.

موجودی سرمایه در حوزه ماشین آلات در بخش نفت و گاز به
قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ - هزار میلیارد تومان

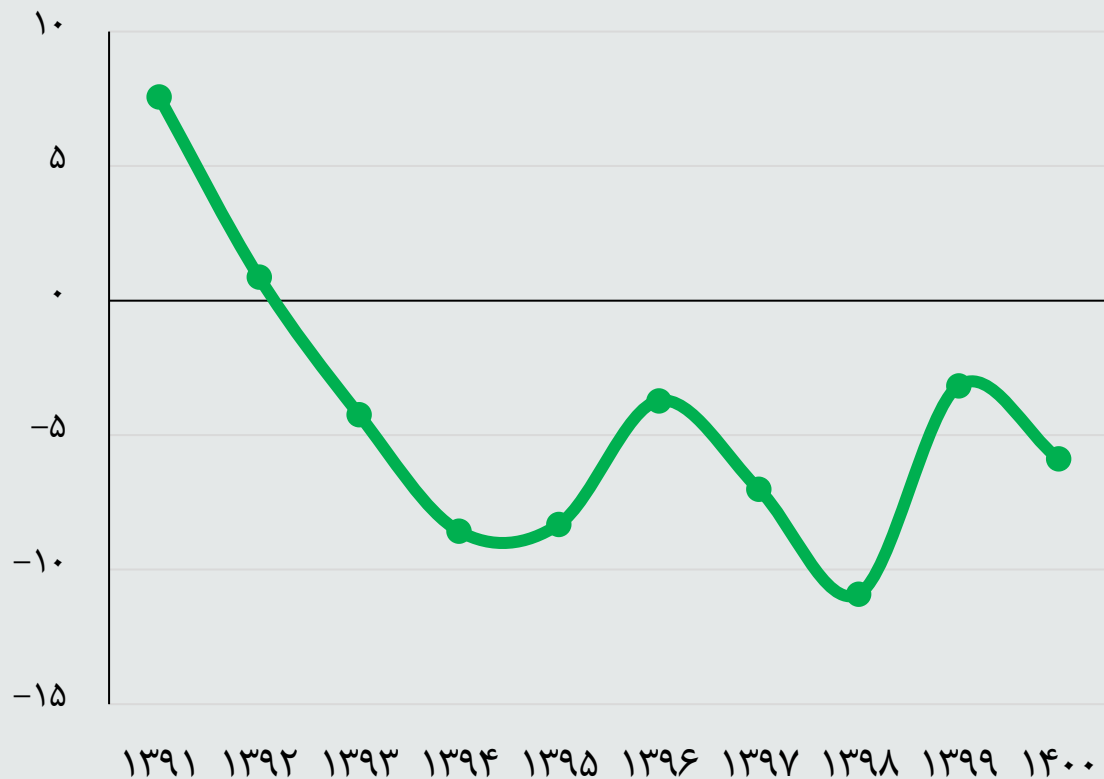
موجودی سرمایه در حوزه ساختمان در بخش نفت و گاز به
قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ - هزار میلیارد تومان

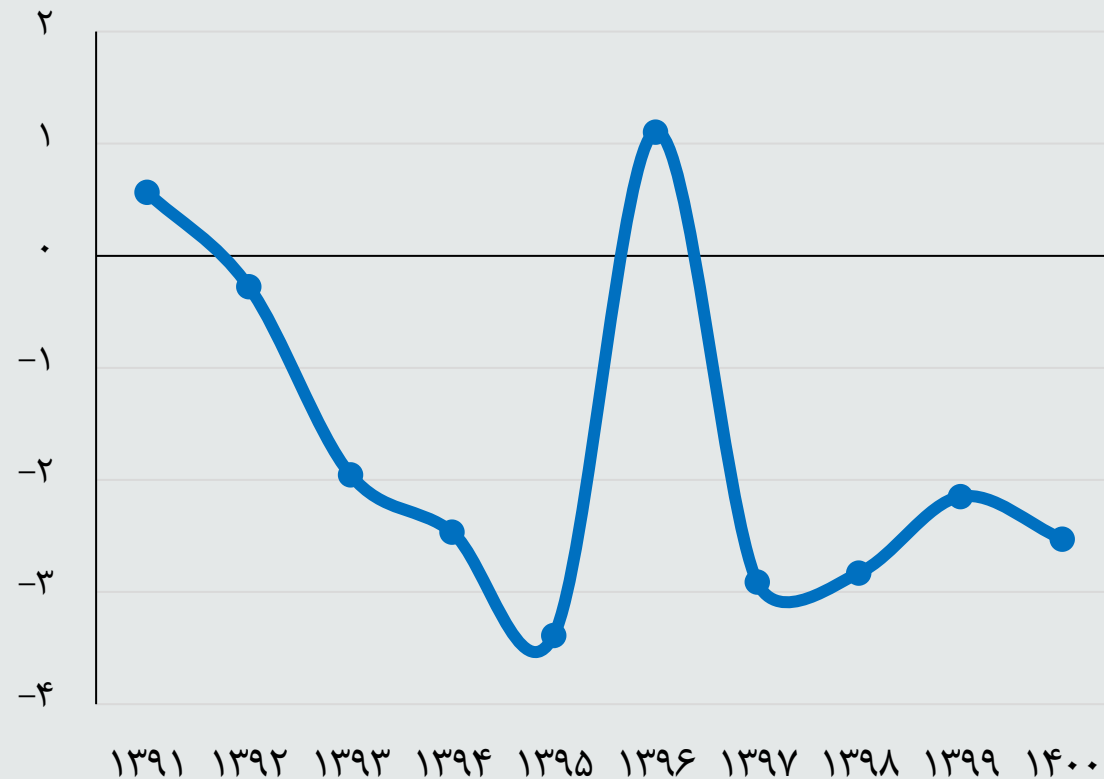
استمرار روند نزولی موجودی سرمایه در حوزه ماشین‌آلات و ساختمان بخش نفت و گاز

نرخ رشد موجودی سرمایه در حوزه ماشین‌آلات بخش نفت و گاز به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ - درصد

نرخ رشد موجودی سرمایه در حوزه ساختمان بخش نفت و گاز به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ - درصد

نقش توام رشد منفی سرمایه‌گذاری در ساختمان و ماشین‌آلات در روند نزولی رشد موجودی سرمایه کل بخش نفت و گاز